

Besvaras å blad av det större formatet (4:o).

Landsmålsarkivets specialfrågelista

Ö57

U R M A K E R I .

1. Hur kallades de större klockorna, i motsats mot pjätåklukkur?
Kanske skåpklukkur?
2. Hur kallades urmakarens arbetsbänk (bänk)? svarven? svarv-
hjulet? verktygshyllan?
3. Vad menades med verkstaden? Var det arbetsbänken + verktygen?
Togs arbetsbänken alltså med till hembodarna på hösten?
4. Pjätåkklockan hade fyra hjul. Hur många hade den vanliga golv-
klockan?
5. Hur stor del av klockorna (ungefär) voro slagklockor? Hälften?
Fjärdedelen?
6. Hur benämndes på pjätåkklockan: 'löpkavlen'? 'löprännan i
denna'? 'brädet, som verket var uppsatt på'? 'konsolerna, som detta
bräde vilade på'? 'lodsnörena'? 'det större lodet'? 'det mindre lodet'?
7. Voro de järnstänger, som urmakaren köpte från något bruk, run-
da eller fyrkantiga? Hur klövös de (verktyg!)? Varför just i sex
delar?
8. Räkna upp alla de delar av den vanliga golvklockan, som voro
av a) trä; b) järn; c) mässing! Vad slags trä användes?
9. Varifrån anskaffades plåt till urtavlan?
10. Beskriv tillverkningen av klockans inre trädelar! Hur kal-
lades de? Gjordes huvun i Nusnäs eller i Östnor? Räkna upp (med be-
nämningar även på Moramål) samtliga de arbetsverktyg (utom redskap
för gjutning), som urmakaren använde!
12. Hur benämndes svarvens alla delar, främst svänghjulet och
trampställningen?
13. Förekom, utom filarnas vässning, någon vård av verktygen?
Svarven? Skärverket?
14. Hur benämndes skärverkets delar, särskilt delningsskivan?
15. Hur benämndes den fil, med vilken man justerade drivhjulen?
Valsfil? Välsfil?
16. Vilka av drivhjulen i klockan kallades driv?
17. Finnas dialektbenämningar för följande delar av urverket:
'stolparna'? 'axlarna'?
18. Erhölls tavelplåten från samma håll som ställningsplåten?
Vilka dimensioner hade den vid inköpet?
19. Varav bestod grundfärgen till urtavlor? Hur kallades den
(grötfärg)? Hur revs färgen (målarhäll, löpare)? Varifrån anskaffades
allra äldst färg till klocktavlor?
20. Voro visarna alltid gjutna? alltid av mässing? eller av
metall?
21. Varifrån erhöles de gjutna klockloden av tackjärn?
22. Voro pendelns alla delar alltid av järn? Varifrån och i vil-
ken form erhöles detta järn?
23. Hur pass stor del av klockorna gjordes med slagverk? Hälften?
Är benämningen klangskål känd? Av vilket material var klanghammaren
förfärdigad? Voro de äldre slagverken någonsin försedda med järntråds-

spiral i stället för gjuten klocka?

24. Finns något enda minne av, att urmakaren själv förfördigat klockskåpet (med huvan)? Eller ha dessa alltid tillverkats av särskilda personer?

25. Vilka delar av en golvklocka förfördigades aldrig av någon specialist, utan endast av urmakaren själv? Vem tillverkade, sedan specialiseringen införts, klockbrädet? ställningsplåten? axlarna? tilldrivet? lodet? pendeln?

26. Räkna upp alla specialisterna i urmakeriet: gjutaren, tavelmakaren, tavelmålaren, träsvavvaren etc.!